

היום נלמד בעזרת ה':

גיטין דף לח

(בעמוד הקודם)

ולרבא דאמר לאחר יאוש: לפי רבא שמדובר במשנה לאחר יאוש, ואם ישראל פדה את העבד 'לשם עבדות' ישתעבד לרבו השני (כלומר למי שפדה אותו). השאלה היא ממי הוא קונה אותו? מהשבאי? וכי השבאי עצמו קנה את העבד? והתשובה: כן, הוא קנה אותו למעשה ידיו.

וכאן יש להקדים: בקנין עבד יש שני חלקים א. קנין הגוף - יש לו בעלות על 'האיסורים' של העבד דהיינו העבד לא יכול להתחתן עם בת ישראל וגם לא להתגייר ללא שישחרר אותו האדון בגט שחרור. וזה יש רק לישראל שקונה עבד ב'קנין הגוף' (על ידי שמטבילו לשם עבדות). ב. מעשי ידיו - דהיינו הבחינה הממונית של העבד שייכת לבעלים כגון שירותו למען האדון ועבודתו. ובשביל להשתחרר מהעבדות הזו הוא לא צריך גט שחרור אלא רק שיפקיר אותו הבעלים (כמו כל חפץ ממוני) או שיתייאש ממנו ויאוש הוא כהפקר. וזה יש גם לגוי שקנה עבד, ואפילו גוי שקנה ישראל יש לו בו קנין למעשי ידיו.

שנאמר וגם מבני התושבים: "וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ אֲשֶׁר יְהִי לְךָ מֵאֶת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה: וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ". ה'מהם תקנו' האחרונים מיותרים ללמד שרק אתם קונים עבד מהגויים, אבל הגויים לא קונים עבד מישראל, וכן גוי לא קונה גוי.

ריש לקיש ממשיך: **יכול לא יקנו (הגויים) זה את זה?** והגמרא מיד עוצרת את דבריו ומקשה: **"יכול לא יקנו זה את זה"**? והרי אמרת לפני רגע שהם לא קונים זה מזה, ומה אתה מקשה עכשיו שהם כן יקנו? ומתרצת: **'הכי קאמר'**: מהפסוק למדנו שרק לישראל יש קנין הגוף בגוי, ואילו לגוי אין קנין הגוף בישראל, ולא בגוי אחר. אבל מניין שיש לגוי קנין למעשי ידיים בגוי אחר?

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור

052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

ממשיך ריש לקיש: **אמרת קל וחומר וכו'**: אם יש לגוי קנין מעשי ידיים בישראל, כנלמד בפרשה שם שישראל עני נמכר לגוי "וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר" - קל וחומר שגוי יקנה גוי למעשה ידיו.

ואימא הני מילי בכספא: אולי גוי קונה גוי רק בכסף וכמו שמצאנו בפרשה שם שהישראל שנמכר לגוי יכול להיפדות בכסף ("מִכְסָּף מִקְנָתוֹ"), אבל אינו קונה בחזקה (= כגון על ידי שהעבד מלביש את האדון או נועל לו נעליים), וממילא כאן הרי השבאי לא קנה את העבד בכסף אלא רק בחזקה.

אמר רב פפא: מעמון ומואב למדנו. נאסר על בני ישראל להילחם עם עמון ומואב, אבל סיחון כבש חלקים מעמון ומואב, וכשבני ישראל נלחמו איתו הם כבשו אותם. נמצא שחלקים אלו 'נטהרו' על ידו והותרו לבני ישראל. סיחון קנה אותם בחזקה (= כגון על ידי בניית גדר לקרקע) ומכאן שגוי קונה קרקע בחזקה. ועבדים הוקשו לקרקעות, ומכאן שגוי קונה גוי בחזקה.

אשכחן עכו"ם עכו"ם: עד כה למדנו שגוי קונה גוי בחזקה, אך מניין שגוי קונה ישראל בחזקה (והרי ישקארל חמור יותר מגוי כנ"ל)? והתשובה: ממלחמת הכנעני מלך ערד בישראל שלקח בני ישראל בשבי, והתורה קוראת ל'שבי' הזה 'כשבי' השייך למלך ערד ('וַיִּשְׁבּוּ מִמֶּנּוּ שְׁבִי').

אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן: עבד של ישראל שנשבה וברח מהשבי יצא לחירות מהחלק של מעשי ידיו (שאותו קנה הגוי), וכופים את רבו לכתוב לו גט שחרור על החלק של קנין הגוף כדי להתיר לו התחתן עם בת ישראל. כך אמר רבי יוחנן.

קושיא: תנן רשב"ג אומר וכו': רשב"ג סובר שגם אם העבד נפדה לשם חירות הוא חוזר ומשתעבד לרבו הראשון. והרי רבי יוחנן עצמו אמר שהלכה כרשב"ג בכל המשניות חוץ מבשלוש מקומות (וסימנם: ערב, צידן, ראיא אחרונה).

בשלמא לאביי: הסובר שהמשנה מדברת לפני יאוש, ניתן ליישב את הקושיא. כי דוקא לפני יאוש סובר רשב"ג שהעבד חוזר לרבו הראשון, אבל רבי יוחנן דיבר לאחר יאוש, ואז מודה רשב"ג שהעבד לא חוזר לרבו הראשון שכבר התייאש ממנו, ולכן אם הוא ברח מהשבי הוא קנה את עצמו (למעשי ידיו). אבל לדעת רבא

שהעמיד את המשנה לאחר יאוש ואז סובר רשב"ג שישתעבד לרבו הראשון, נשאר קשה.

תירוץ: אמר לך רבא: כל הסיבה שרשב"ג סובר שהעבד חוזר לרבו הראשון, בגלל דברי חזקיה כדי שלא ילכו העבדים ויפילו את עצמם לשבי בכדי להיפדות ולצאת מהאדון שלהם. אבל כאן שהעבד הזה ברח מהשבי והכניס את עצמו לסכנת נפשות במהלך הברירה, וכי יש חשש שהוא יפיל את עצמו לגייסות בשבי? (כלומר אין חשש שעבדים שיראו שהוא השתחרר ילמדו ממנו ליפול בשבי ולהסתכן בברירה, ורק אם יראו שפודים אותו לחירות יש את החשש שילמדו לעשו כן כי אין בדבר סכנה -ריטב"א בפ"י השני).

אמתיה דמר שמואל: שפחתו של שמואל נשבתה, פדו אותה לשם עבדות ושלחו אותה אליו ואמרו לו 'אנחנו סוברים כרשב"ג שבכל מקרה העבד חוזר לרבו הראשון, ואתה - גם אם אתה סובר כת"ק, פדינו אותה לשם עבדות ולכן היא אמורה לחזור אליך בכל מקרה. (והם סברו כאב"י שבנפדה לשם עבדות חוזר לרבו ראשון -שיטות קדמונים).

ואינה סבור לפני יאוש הוה: והם סברו ששמואל עוד לא התיימש ממנה, אבל האמת שהוא כבר התיימש ולכן לכו"ע אינו חוזר לרבו הראשון.

ומכיון ששמואל התיימש ממנה והפקיר את הקנין שהיה לו למעשי ידיה, הוא גם לא נתן לה גט שחרור על הקנין הגוף שהיה לו בה. כי שמואל חולק על רבי יוחנן הנ"ל וסובר שעבד שרבו שחרר את מעשי ידיו ממילא גם נשתחרר קנין הגוף שלו. ולכן עבד שרבו נתיימש ממנו והפקירו אינו צריך גט שחרור. דבר זה נלמד מהפסוק 'וְכָל עֶבֶד אִישׁ הַמִּילָה 'אִישׁ מִיֹּתֶרֶת שֶׁהָיָה וְכִי כֹוֹנֵת הַפֶּסֶק עֶבֶד אִישׁ וְלֹא עֶבֶד אִישָׁהּ? אלא הכוונה היא שרק עבד השייך לאיש דהיינו למעשי ידיו - הוא מוגדר 'עבד' גם לגבי דיני האיסור שלו השייכים לקנין הגוף.

אמתיה דרבי אבא בר זוטרא: שפחתו של רבי אבא בר זוטרא נשבתה ופדה אותה גוי תרמודאי בכדי לשאת אותה לאישה. שלחו הודעה לרבי אבא בר זוטרא: אם אתה רוצה לעשות כראוי, תשלח לה גט שחרור.

היכי דמי: איך מדובר? אם היו יכולים לפדות אותה מהגוי שקנה אותה, מדוע הם בקשו שרבי אבא יכתוב לה גט ולא פדו אותה? ואם הוא לא הסכים למכור אותה, מה יעזור שהוא יתן לה גט?

תירוץ: לעולם דמצי: הוא הסכים למכור אותה, אבל בני העיר לא היו מתחברים יחדיו לשלם את הסכום אם לא שרבי אבא היה משחרר אותה, כי הם סברו כת"ק שאין מצוה לפדות עבדים.

תירוץ נוסף: ואיבעית אימא: הוא לא הסכים למכור אותה, אבל אם ישלח לה רבי אבא גט יראה הגוי שהיא היתה שפחת ישראל והיא תימאס בעיניו ואז הוא יסכים לשחרר אותה.

קושיא: והאמר מר וכו': חביב על הגוים לזנות עם בהמה של ישראל יותר מנשותיהן!

תירוץ: הני מילי: כל זה בסתר, אבל בפרהסיא מזולזלת בעיניהם אפילו שפחת ישראל.

ההיא אמתא דהות בפומבדיתא: היתה שפחה בפומבדיתא שהיו עושים איתה אנשים עבירות זנות. אמר אביי: לולי דברי רב יהודה אמא שמואל שכל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר 'לְעֵלְמָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ', הייתי כופה את האדון שלה שישחרר אותה ומחתן אותה עם ישראל והוא ישמור עליה.

רבינא אמר: בזה מודה רב יהודה שמותר לשחרר בכדי שלא יעברו האנשים איסורים.

ואביי משום איסורא לא?: וכי אביי לא סובר שמשום שלא יעברו איסורים מותר לשחרר? והרי האמר רב חנינא וכו'.

חציה שפחה וחציה בת חורין: שהיתה שייכת בתחילה לשני אדונים, ולאחר מכן אחד מהם שחרר אותה.

תירוץ: הכי השתא: שם לא היתה ברירה אחרת כי היא לא היתה יכולה להתחתן לא עם ישראל (כלל החצי עבד שלה) ולא עם עבד (בגלל החצי בן חורין שלה). אבל כאן יכולים לחתן אותה עם עבד.

תירוץ: מצוה שאני: לצורך מצוה מותר לשחרר עבד.

ת"ר, "לְעֵלֶם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ" רשות: נאמר בתורה לגבי שבעה אומות "לא תַּחֲיֶה כָּל נִשְׁמָה", אבל אחד משאר האומות שבא על הכנענית (= שהיא מהשבעה אומות) והוליד בן מותר להשאירו בחיים, ואנו לומדים זאת מהפסוק "לְעֵלֶם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ", כלומר שמותר לי לקנות אותו לעבד ולא חייבים להרוג אותו, אבל אין הכוונה שיש חובה להשתעבד בעבד כנעני. זו דעת רבי ישמעאל.

ולדעת רבי עקיבא – הפסוק הזה מלמדנו שיש חובה להשתעבד בעבד כנעני. **ודלמא ר"א:** אולי רבי אליעזר סובר כרבי ישמעאל שזו רק רשות להשתעבד בעבד כנעני, ומדוע היינו צריכים לדחוק ולתרץ לעיל 'מצוה שאני'? **לא סלקא דעתך:** אל תעלה בדעתך לומר כן, לפי שלמדנו בבבליהא בפירוש – 'רבי אליעזר אומר חובה', ולכן היינו חייבים לתרץ 'מצוה שאני'.

*

אמר רבה: בגלל שלשה דברים הבעלי בתים יורדים מנכסיהם: 1. שהם מוציאים את עבדיהם הכנעניים לחירות, ועוברים על מצוות עשה "לְעֵלֶם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ". 2. בודקים ומתסכלים בשדותיהם בשבת לדעת מה הם צריכים. 3. בזמן שהחכם דורש דרשות לרבים בשבת הם יושבים בסעודה, והיה עליהם להקדים או לאחר את הסעודה.

בערב שבת: בליל שבת. כלומר שהם קבעו את עיקר הסעודה בלילה ולא ביום כדי שלא יצטרכו לבטל תורה ביום השבת, והם עשו שלא כדון, לפי שכבוד יום השבת קודם לכבוד ליל שבת.

*

אמר רבה אמר רבי: אדם שהקדיש את עבדו, יצא העבד לחירות. והטעם הוא משום שגוף העבד אינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית, ואם הוא רצה להקדיש את דמי העבד היה עליו לומר 'דמי עבדי עלי' (והיה צריך לתת להקדש את דמי העבד) אבל הוא לא אמר כן, אלא כוונתו היתה שהעבד יהיה 'עם קדוש', כלומר שיצא לחירות ויהיה ישראל גמור כפי שנאמר על עם ישראל "כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ".

ורב יוסף אמר רב: המפקיר את עבדו יצא לחירות, אבל המקדיש את עבדו לא יצא לחירות, לפי שיתכן שהתכוון להקדיש את דמי העבד.

איבעיא להו: מי שהקדיש או הפקיר את עבדו, האם צריך לתת לו גט שחרור או לא? תשובה: **ת"ש... אחד זה ואחד זה** כלומר מקדיש או מפקיר צריך לתת לו גט שחרור.

אמר רבה, ומותיבין אשמעתין: נקשה על שמועת עצמינו. כלומר רבה מקשה על מה שאמר לעיל בשם רב (= שהמקדיש עבדו יצא לחירות לפי שהתכוון שהעבד יהיה 'עם קדוש').

שלמדנו בברייתא - מי שהקדיש את נכסיו ובין נכסיו היו עבדים, וכעת גזברי ההקדש רוצים לקבל את דמי העבד עבור ההקדש, אין גזברי ההקדש רשאים לקבל מהעבדים בעצמם את דמיהם (= הדין הוא שעבד יכול לקנות את עצמו בכסף ובכך לצאת לחירות), לפי שאין גוף העבדים קנוי להקדש, מפני שהמקדיש הקדיש אותם רק לדמיהם, ואם הגזברים יקבלו מהעבדים עצמם את דמיהם נמצא שהם הוציאו אותם לחירות, ואת זה הם לא יכולים לפי שאין גוף העבד קנוי להקדש, אלא עליהם למכור אותם למישהו אחר כדי לקבל את דמיהם, ואותו אחר שקנה אותם יכול להוציאם לחירות. ולדעת רבי - העבד יכול לתת לגזבר ההקדש את דמי עצמו למרות שבכך הוא יוצא לחירות, לפי שכשם שהגזבר יכול למכור את העבד למישהו אחר כך הוא יכול למוכרו לו (= לעבד) בעצמו. ע"כ הברייתא. מוכח שהמקדיש עבדו הרי הוא הקדישו לדמיו ולא כפי שאמר רבה בשם רב.

תירוצ: **מתניתא קא רמית עליה דרב?** וכי אתה מקשה מברייתא על רב? והרי רב הוא 'תנא' והוא יכול לחלוק על ברייתא.

קושיא נוספת על רב:

ת"ש: נאמר בתורה "אֶךָ כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרֹם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ מֵאֲדָם וּבְהֵמָה וּמִשְׁזֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל", "מאדם" אלו עבדיו ושפחותיו הכנענים, שאם הקדישם הרי הם מקודשים לבדק הבית. ולא כפי שאמר רבה בשם רב שיוצא לחירות. (וכאן אי אפשר לתרץ 'רב תנא הוא ופליג', לפי שלומדים זאת מהפסוק).

תירוצ: מדובר שאמר 'דמי עבדי עלי להקדש', כלומר שלא אמר שהעבד יהיה להקדש שאז אפשר לומר שהתכוון שהעבד יהיה 'עם קדוש', אלא אמר שדמיו יהיו להקדש.

קושיא: אי הכי אידך נמי דאמר לדמי: א"כ מדוע תירצת לעיל ש'רב תנא הוא ופליג', תתרץ גם שם שמדובר שהוא אמר 'דמי עבדי עלי להקדש'.

תירוץ: אי הכי אין הגזברין וכו': אם תתרץ כך לא מובן מדוע הברייטא אמרה 'אין הגזברין רשאים להוציאן לחירות', וכי מה הגזברים שייכים לענין והרי אין להם שום רשות בעבד שהרי האדון לא הקדיש כלל את העבד אלא רק את דמיו, והם יכולים רק לדרוש מהבעלים את המעות שהעבד שווה.

ותו: ועוד: לא מובן מדוע הברייטא אמרה 'אבל מוכרין אותן לאחרים...' וכי מה 'אחרים' שייכים לכאן, והרי האדון לא הקדיש כלל את העבד אלא רק את דמיו.

ותו: ועוד: לא מובן מדוע רבי אמר '...מפני שהוא כמוכרו לו', מה שייך כאן 'מכירה' והרי האדון לא הקדיש את העבד.

לכן בהכרח שמדובר שהאדון כן הקדיש את העבד, ולכן היינו צריכים לתרץ ש'רב תנא הוא ופליג'.